

Съдебната практика – между Интернет и гледането на кафе

Георги Събев и Стефан Стефанов,

Адвокатско дружество Събев и съдружници

След парирания от Конституционния съд опит за промени в Закона за съдебната власт, въпросът за посоката, логиката и скоростта на реформата в съдебната система отново е на дневен ред. Пътищата за една разумна промяна са много и едва ли се изчерпват с лостовите на законодателството. Настоящият материал е опит да насочим вниманието към една специфична част от проблемите на “третата власт”, за чието решаване според нас отговорността следва да бъде поета от самата магистратура. Защото без осъзнаване и реакция срещу проблемите отвътре, съдебната власт трудно може да бъде реформирана.

Предсказуемостта на човешкото поведение е необходимо условие за нормалната работа на всяка обществена система. Нуждата от подобна предсказуемост е особено очевидна в областта на съдебната практика. Противоречивото прилагане на закона компрометира самата законодателна дейност и поражда недоверие в нормалното функциониране на държавата. И обратно, една прозрачна и установена съдебна практика създава предвидимост и усещане за правна сигурност. Естественият резултат е намаляване на съдебните спорове и “разтоварване” на третата власт от излишни дела. Защото, когато изходът на спора може да бъде прогнозиран, този спор или не достига до съда, или се решава в една инстанция.

Известно е обаче, че противоречивата съдебна практика и до голяма степен свързани с нея висок брой на делата са хронична слабост на българската съдебна система. Част от този проблем несъмнено може да бъде регулирана чрез законодателни средства - чрез създаването на по-качествени и ясни закони или на антистимули за самоцелно обжалване (например, чрез по-високи държавни такси).

Противоречивата съдебна практика обаче е преди всичко вътрешен проблем на магистратурата. Защото Конституцията и Законът за съдебната власт изискват формирането на трайна и еднаква съдебна практика да бъде осигурено от самите върховни съдилища – от ВКС и ВАС. Те са длъжни да гарантират еднаквото прилагане на закона чрез “улавянето” на противоречивата практика на съдилищата и нейното унифициране с помощта на общи тълкувателни актове – чрез издаването на тълкувателни решения и постановления.

Съгласно Закона за съдебната власт тълкувателните решения в областта на частното право се приемат от общото събрание на гражданската колегия на ВКС, а постановленията – на съвместни заседания на всички съдии от ВКС и ВАС. И двете групи тълкувателни актове са задължителни за органите на съдебната и изпълнителната власт. В този смисъл, те са и единственият легален начин за преодоляване на противоречива съдебна практика. Нещо повече, поради важността на въпроса, задължението за унифициране на практиката на съдилищата е възложено на върховните съдилища от самата Конституция.

Анализът на приетите през последните години тълкувателни актове обаче разкрива една тревожна тенденция. Какво показват фактите?

За периода 1985-1990г. бившият Върховен съд е приел общо 46 тълкувателни решения - средно по 9 на година. Макар в началото на прехода (в периода 1991-1996г.) активността на Върховния съд по унифициране на съдебната практика да е сведена до 17 тълкувателни решения, простата аритметика показва усреднен резултат от 3 тълкувателни акта на година.

За целия петгодишен период на своето съществуване обаче ВАС е приел само едно тълкувателно решение. За същия период ВКС е постановил общо 6 тълкувателни акта – средно, по един на година.

Според нас горните факти са показателни и до голяма степен, тревожни. Те са основание за извода, че върховната магистратура изостава, както от обществените очаквания, така и от утвърдения в дългогодишното съществуване на бившия Върховен съд висок стандарт на унифициране на съдебната практика.

Нуждата от подобно унификация обаче никога не е била по-голяма, както през последните няколко години. Едва ли някой би се наел да твърди, че съдебната практика е достигнала до единно тълкуване на новите данъчни закони, на Закона за обществените поръчки, на приватизационното и митническото законодателство. Практиката по тези нови и важни закони все още е крайно противоречива, дори в рамките на самите върховни съдилища. Въпреки това, досега ВКС и ВАС не са приели нито едно тълкувателно решение по повдигнатата от редица нови закони проблематика.

Именно в съвременните условия на динамично, а все по-често, и некачествено законодателство обаче съдебната власт би могла да даде своя принос за решаване, или поне, туширане на проблемите. Защото лошият закон е по-малкото зло от една непредсказуема съдебна практика, с която и гражданите, и бизнеса все по-често се сблъскват.

За съжаление проблемите не се изчерпват с противоречивата практика на съдилищата и пасивността на върховната магистратура по нейното уеднаквяване. Като друг сериозен проблем бихме посочили факта, че, с изключение на ВАС и малко други съдилища (сред които не е ВКС), актовете на съдилищата не са достъпни в Интернет. В същото време, в сегашния си вид, издаваният от ВКС месечен бюлетин, не може да замести публичността, осигурявана чрез Интернет. Защото в своя бюлетин ВКС публикува само малка част от практиката си. Липсва и разкриване на информация за всички членове на съдебния състав, които са подписали дадено решение - в бюлетините на ВКС се посочва само докладчикът по делото. По този начин обаче се създават предпоставки за непрозрачност, тъй като липсва лесен начин да се провери, дали останалите членове на съдебния състав не са изразявали различна позиция по идентични казуси.

Далеч сме от мисълта, че изложеното изчерпва проблемите на съдебната власт. Считаме обаче, че пътят за намиране на адекватни и разумни решения не стои на плоскостта на политическите актове и противопоставяне. Защото реалният и смислен въпрос не е как да се справим със съдебната система, а как могат да бъдат решени нейните действителни проблеми. Отговорът на този въпрос предполага внимателен, професионален и непредубеден анализ и не на последно място, дискусия в преди всичко прагматичен, а не политически изкривен контекст.

Надяваме се, че настоящият материал ще даде един по-умерен и верен тон именно за подобна дискусия, тъй като засяга реални и осезаеми в ежедневната

юридическа практика проблеми. Решаване на тези проблеми по наше мнение не би следвало да е трудно. Достатъчно е те да бъдат осъзнати като реална слабост на българското правораздаване и да намерят адекватен отклик от страна на самата върховна магистратура.